

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Центральноукраїнський національний технічний університет

Затверджую:
Ректор ЦНТУ
Володимир КРОПІВНИЙ
від «26» 03 2025 року

ПРОГРАМА
ВСТУПНОГО ІСПИТУ ЗІ СПЕЦІАЛЬНОСТІ
С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини
(за спеціалізаціями)»
Освітньо-наукова програма «Економіка»
для третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти

Розробники:

Марина СЕМИКІНА – д.е.н., проф., професор кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи, гарант освітньо-наукової програми;

Володимир ЗАЙЧЕНКО – д.е.н., проф., завідувач кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи;

Ольга В'ЮНИК – к.е.н., проф., професор кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності;

Оксана СТОРОЖУК – к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, менеджменту та комерційної діяльності.

1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Вступний іспит зі спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)» спрямований на виявлення рівня володіння претендентами на вступ на програму третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «Доктор філософії» категоріально-понятійним апаратом за фахом, знаннями основних теорій мікро-, макро- і міжнародної економіки, закономірності та тенденції соціально-економічного розвитку, мотивація та поведінка суб'єктів ринку, методологічних підходів до аналізування економічних явищ і процесів із застосуванням новітніх методів, прийомів і технологій.

До складання вступного іспиту на програму третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти «Доктор філософії» із спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)» допускаються особи, які мають ступінь магістра (або освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста) та здібності до оволодіння компетентностями, відповідними восьмому рівню кваліфікацій Національної рамки кваліфікацій, прийнятої Постановою Кабінету міністрів України від 23 листопада 2011 р. №1341 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 25 червня 2020 р. №519).

Програма вступного іспиту охоплює питання, які в сукупності характеризують вимоги до компетентностей особи, яка претендує на навчання за програмою третього освітньо-наукового рівня вищої освіти спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)».

2. СТРУКТУРА ЕКЗАМЕНАЦІЙНОГО БІЛЕТА ТА КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ВІДПОВІДЕЙ

Екзаменаційний білет зі спеціальності С1 «Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями)» включає чотири питання теоретичного та прикладного спрямування за основними фаховими напрямками:

1. Економічна теорія;
2. Національна економіка;
3. Економіка та підприємства;
4. Регіональна економіка.
5. Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика;
6. Економічна статистика. Математичні методи, моделі та технології в економіці.

Приклад екзаменаційного білета наведено у Додатку 1.

Оцінювання відповідей вступника (на кожне питання – окремо, максимальна кількість балів за правильну відповідь на одне питання – 25 балів) здійснюється за такими критеріями:

20-25 балів – вірна й вичерпна відповідь на поставлене запитання, яка відображає глибоке знання понятійного апарату і літературних джерел, уміння аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, залежностей та явищ, наводяться конкретні ситуаційні приклади з належними поясненнями і висновками;

14-19 балів – в цілому правильна відповідь, що відображає здатність до узагальнення, але неповна за змістом, або має окремі неточності в формулюваннях, незначні помилки в аргументації та визначенні проміжних і кінцевих результатів ситуації;

8-13 – продемонстровано розуміння основних положень матеріалу, проте відповідь неповна й не достатньо аргументована, мають місце помилки у визначенні проміжних та кінцевих результатів ситуації;

1-7 балів – часткове висвітлення змісту питань, незадовільні знання понятійного апарату, відсутність уміння аргументації відповіді та висловлення власного ставлення до відповідних категорій, залежностей та явищ;

0 балів – неправильна відповідь на питання.

За підсумками вступного іспиту вступник може набрати від 0 до 100 балів включно. Якщо вступник у підсумку набрав менше 60 балів, то результат вступного іспиту вважається незадовільним.

Вступний іспит до аспірантури перескладанню не підлягає.

3. ПРОГРАМА ПІДГОТОВКИ ДО ВСТУПНИХ ІСПИТІВ

Блок I «Економічна теорія»

1. Предмет і метод економічної теорії.
2. Економічні системи суспільства: зміст, структура та типи.
3. Сутність та складові суспільного виробництва.
4. Відносини власності в економічній системі. Роздержавлення та приватизація.
5. Домогосподарства як суб'єкт ринкових відносин: споживання та заощадження.
6. Сутність і функції грошей. Грошовий обіг та його закони.
7. Ринок: сутність, функції та структура.
8. Елементи ринкового механізму: попит, пропозиція та їх взаємодія.
9. Ринкові відносини в аграрному секторі.
10. Макроекономічні показники в системі національних рахунків.
11. Циклічні коливання та економічне зростання.
12. Безробіття та інфляція як прояв макроекономічної нестабільності.
13. Модель сукупного попиту і сукупної пропозиції.
14. Грошовий ринок та монетарна політика держави.
15. Фіскальна політика держави. Крива Лаффера.
16. Корисність економічного блага та вибір споживача.
17. Теорія еластичності.

18. Витрати виробництва та прибуток фірми.
19. Мікроекономічна модель фірми. Ізокоста та ізокванта.
20. Конкуренція і монополія в ринковій економіці.

Блок II «Національна економіка»

1. Державна політика. Стратегії розвитку держави.
2. Державність та державне управління економікою.
3. Економічні теорії та базисні інститути національної економіки.
4. Зовнішньоекономічна безпека національної економіки.
5. Інноваційний розвиток національної економіки.
6. Інституціональні чинники розвитку національної економіки.
7. Методи та засоби державного регулювання економіки.
8. Міжнародна конкурентоспроможність національної економіки.
9. Національна інноваційна система як стратегічний інститут розвитку.
10. Політико-правові аспекти регулювання національної економіки.
11. Прогнозування та програмування національної економіки.
12. Продуктивність та ефективність національної економіки.
13. Ринкова трансформація грошово-кредитної та фінансової системи в Україні.
14. Система органів державного управління економікою та їх функції.
15. Стратегія розвитку національної економіки в умовах глобалізації.
16. Сучасні тенденції розвитку галузей економіки України.
17. Теорія соціального добробуту та соціально-ринкової економіки.
18. Фінансове забезпечення розвитку національної економіки.
19. Характеристика економічного потенціалу. Структура національної економіки.
20. Інноваційно-інтегровані структури: сутність, роль та класифікація.

Блок III «Економіка підприємства»

1. Сучасні теорії підприємства і підприємництва. Основні напрями діяльності підприємств.
2. Підприємство у системі національної економіки. Різновиди підприємств та їх організаційно-правові форми.
3. Ресурси та активи підприємства, їх різновиди.
4. Склад і структура активів підприємства, їх вплив на результативність діяльності підприємства.
5. Якість і конкурентоспроможність продукції (послуг).
6. Конкурентоспроможність персоналу підприємства, умови та чинники її підвищення.
7. Інвестиції в діяльності підприємства.
8. Поняття продукту і продукції підприємства.
9. Управління якістю продукції.
10. Показники якості продукції, основні методи визначення показників якості.

11. Поняття конкурентоспроможності і конкурентних переваг підприємства.
12. Сутність конкурентоспроможності продукції підприємства.
13. Сутність маркетингової політики підприємства.
14. Управління товарними запасами підприємства. Організація продажу і товарного руху.
15. Управління реалізацією продукції. Формування і оптимізація збутової мережі підприємства.
16. Фінансово-економічні результати й ефективність діяльності підприємства.
17. Витрати виробництва, собівартість продукції та ціноутворення на підприємстві.
18. Дохід і прибуток від діяльності підприємства. Забезпечення стійкого функціонування підприємства.
19. Процедури банкрутства підприємств.
20. Економічна безпека підприємницької діяльності і способи її забезпечення.

Блок IV «Регіональна економіка»

1. Актуальні проблеми розвитку регіональної економіки.
2. Інвестиційно-інноваційні процеси сталого розвитку держави та її регіонів.
3. Механізми подолання соціально-економічної диференціації та вирівнювання розвитку регіонів.
4. Міжрегіональне, транскордонне та регіональне співробітництво в умовах інтеграції у світовий економічний простір.
5. Регіональна політика в умовах децентралізації управління.
6. Розміщення продуктивних сил та економічне районування.
7. Спеціалізація і комплексний розвиток регіонів.
8. Управління ресурсами на регіональному рівні.
9. Інноваційний розвиток територій.
10. Екологічні аспекти регіонального розвитку.
11. Особливості формування стратегій регіонального розвитку.
12. Інструменти управління регіональним розвитком.
13. Методичні засади розроблення регіональних галузевих програм.
14. Стратегії та програми соціально-економічного розвитку територій.
15. Механізми стимулювання розвитку депресивних територій.

Блок V «Демографія, економіка праці, соціальна економіка і політика»

1. Відтворення і розвиток населення. Типи відтворення населення.
2. Природний, механічний, соціальний рухи населення.
3. Народжуваність і смертність у демографічному вимірі: сутність, особливості, сучасні тенденції в Україні та інших країнах світу.

4. Явище старіння населення, його причини та наслідки для економіки.

5. Демографічна криза в Україні: причини та соціально-економічні наслідки.

6. Поняття та сутність категорії «праця». Еволюція змісту, характеру та функцій праці, її ролі в економічній діяльності.

7. Завдання і роль організації праці на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях.

8. Загальна характеристика системи соціально-трудових відносин (сторони, суб'єкти, представницькі органи).

9. Державне та договірне регулювання соціально-трудових відносин на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях.

10. Головні засади концепції гідної праці, соціально-економічні інструменти її реалізації.

11. Співвідношення понять «людський потенціал», «трудовий потенціал», «людський капітал». Умови і чинники підвищення ефективності використання трудового потенціалу суспільства.

12. Трудовий потенціал особистості, підприємства, галузі, регіону, суспільства. Державна політика щодо розвитку трудового потенціалу.

13. Планування потреб організації у людських ресурсах за кількісними показниками та якісними характеристиками. Вимоги до претендентів на вакантні посади.

14. Професійний розвиток персоналу на підприємстві: сутність, організація, вплив на результати економічної діяльності підприємства.

15. Ринок праці в системі регулювання соціально-трудових відносин. Особливості розвитку ринку праці в Україні.

16. Зайнятість населення та її регулювання. Проблеми мотивації населення до прояву економічної активності на українському ринку праці.

17. Безробіття як соціально-економічне явище, його причини та соціально-економічні наслідки. Види безробіття.

18. Трудова міграція, її види, причини та наслідки.

19. Продуктивність праці: сутність та значення. Показники продуктивності праці на макро-, мезо- та мікроекономічному рівнях.

20. Трудомісткість продукції (послуг), її види. Взаємозв'язок виробітку з трудомісткістю.

21. Сутність, зміст та завдання організації праці. Нормування праці як основа раціоналізації трудових процесів.

22. Винагорода за працю. Вартість і ціна робочої сили. Витрати на робочу силу.

23. Соціально-економічна сутність заробітної плати, її функції, форми та системи. Номінальна і реальна заробітна плата, їх взаємозв'язок, фактори впливу.

24. Компенсаційна політика підприємства. Поняття та складові соціального пакету, умови його запровадження на підприємстві.

25. Соціальна політика держави, її пріоритетні напрями. Соціальний захист населення як складова соціальної політики держави.

Блок VI. Економічна статистика. Математичні методи, моделі та технології в економіці.

1. Економічна кібернетика в системі економічних наук.
2. Система – фундаментальне поняття кібернетики. Система та її властивості. Класифікації систем. Кібернетичні системи.
3. Сучасні підходи до розроблення і впровадження інформаційних систем.
4. Системний підхід та системний аналіз як способи дослідження систем.
5. Теоретико-методологічні проблеми математичного моделювання соціально-економічних систем.
6. Нестійкість і нелінійність як джерело невизначеності економічних процесів. Динамічні моделі прийняття рішень в умовах невизначеності.
7. Динамічні макроекономічні моделі процесу економічного зростання.
8. Теорія оптимальності та її застосування при оптимізації процесів управління в економіці.
9. Аналіз, оцінка, моделювання та оптимізація ризику в економіці.
10. Синергетичний підхід у моделюванні та аналізі економічних процесів.
11. Економічні методи управління, економічне прогнозування, його роль в управлінні.
12. Системний підхід до прийняття рішень, його суть та основні положення.
13. Вибіркове спостереження. Ряди динаміки. Індекси.
14. Економічна інформація та її класифікація. Інформаційні технології.
15. Системи управління базами даних, їх призначення. Властивості систем управління базами даних (СУБД).
16. Види та методи економічного аналізу. Інформаційна база, організація та етапи економічного аналізу.
17. Парна та множинна кореляція. Кореляція в рядах динаміки.
18. Експертні системи. Бази знань. Штучний інтелект. Технологічні засоби штучного інтелекту як системи підтримки економічних рішень.
19. Економіко-математичні моделі оптимізації.
20. Функціональна та стохастична залежність між окремими явищами. Кореляційний зв'язок. Метод аналітичного групування.

4. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Андрощук І.О., Музиченко А.С. Протекціонізм в Україні: вплив на ринкові відносини з країнами-партнерами. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки, вип. І (85). Чернівці, 2022. С. 8-20.
2. Андрощук І.О., Рябоволик Т.Ф. Людський потенціал в умовах євроінтеграції України. Науковий вісник УжНУ. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство Випуск 42/2022. С. 7-13.
3. Азарова А.О., Нікіфорова Л.О. Економіка підприємства. Практикум: навч. посіб. Вінниця: ВНТУ, 2016. 215 с.
4. Бойчик І.М. Економіка підприємства: підручник. Київ: Кондор-Видавництво, 2016. 378 с.
5. Глобалізаційні процеси у світовій економіці: виклики та можливості для України: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., проф. О.О. Борзенко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогнозув. НАН України». К., 2022. 264 с.
6. Горбач Л. М., Котляров В. О. Економіка підприємства: навчальний посібник. К.: «Кондор». 2024. 620 с.
7. Гринчуцький В.І. Економіка підприємства / К.: ЦУЛ, 2-е вид. 2019. 304 с.
8. Економіка підприємства: навч. посіб.: практикум / Витвицький Я.С. та ін. Івано-Франківськ: ІФНТУНГ, 2016. 306 с.
9. Економіка підприємства: навчальний посібник / О.І. Лисак, Л.О. Андрєєва, Л.О.Болтянська. Мелітополь: Люкс, 2020. 272 с.
10. Економіка підприємства : підручник : у 3 т. / Харків. нац. автомоб.-дор. ун-т ; за ред. А. В. Непрана, І. Ю. Шевченко. Харків : Вид-во Іванченка І.С., 2024. Т. 1. 537 с.
11. Економіка праці та соціально-трудові відносини : практикум : навч. посіб. / [М. В. Семикіна, М. В. Бугаєва, Л. Д. Запірченко та ін. ; за наук. ред. М. В. Семикіної] ; М-во освіти і науки України, Центральноукраїн. нац. техн. ун-т. – Кропивницький : Лисенко В. Ф., 2020. 228 с.
12. Іванілов А. Економіка підприємства / А. Іванілов. К.: ЦУЛ, 2019. 728 с.
13. Карпенко Ю.В., Бенях В.В. Економіка підприємства: практикум: навч. посіб. Полтава: ПУЕТ, 2017. 412 с.
14. Макроекономіка: конспект лекцій у структурно-логічних схемах / О.А. Кулініч, Я. М. Котко. Електрон. дані. Х.: ДБТУ, 2024. 117 с.
15. Макроекономіка. Конспект лекцій : навч. посіб. / Ю.М. Бажал. Національний університет «Києво-Могилянська академія». Київ : НаУКМА, 2024. 41 с.
16. Макроекономіка: навч. посіб. / Н.О. Фісуненко, Т.В. Альошина, О.А. Сидоров, В.Г. М'ячин. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2023. 148 с.

17. Мартин О.М. Економічна теорія (мікроекономіка, макроекономіка). Частина 1. Мікроекономіка: навчальний посібник. Львів: ЛДУ БЖД, 2024. 321 с.
18. Мацибора В.І., Збарський В.К., Мацибора Т.В. Економіка підприємства: навчальний посібник. К.: Каравела, 2023. 320 с.
19. Мікроекономіка: Навч. посібник / Н. М. Каменева, М. В. Косич, О.Ю. Александрова та ін. Харків: УкрДУЗТ, 2022. 305 с.
20. Мікроекономіка: навчальний посібник. Укл: С.В. Бойда. Чернівці: Чернівець. нац. унів.-т., 2021. 176 с.
21. Мікроекономіка: навч. посіб. / С.В. Васильєв, Є.А. Кобець, О.О. Масляєва. Дніпро: ДДАЕУ, 2024. 310 с.
22. Мирошніченко В. О. Використання сучасних інформаційних технологій: формування мультимедійної компетентності : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2023. 296 с.
23. Могилевська О.Ю., Уфімцева Т.М., Слободяник А.М. Економіка підприємства. Теорія і практика: навч. посіб. Київ: Вид-во КиМУ, 2017. 295 с.
24. Семикіна М.В., Іщенко Н.А. Мотивація ефективної зайнятості: пошук оптимальної стратегії: [Монографія] / Кіровоград: КОД, 2012. 216 с.
25. Соціально-трудова відносина: проблеми гармонізації: [колективна монографія] / М. В. Семикіна, З. В. Смутчак, С. Р. Пасєка та ін. / За ред. М.В. Семикіної. Кіровоград: КНТУ, «КОД», 2012. 300 с.
26. Чаговець В. В. Інформаційні системи та технології на підприємствах та в міжнародному бізнесі : навч. посіб. Харків : Харківський державний університет харчування та торгівельно-науковий інститут, 2016. 168 с.
27. Шинкар В.А., П'ясецька-Устич С.В. Макроекономіка : теорія і практикум / Шинкар В.А., П'ясецька-Устич С.В. Ужгород : ТОВ «РІК-У», 2020. 480 с.
28. Яковенко Л., Степаненко С. Макроекономіка : навчальний посібник для студентів. Полтава: Окрон, 2021. 152 с.
29. Яркіна Н. Економіка підприємства / Н.Яркіна. К.: Ліра-К, 2017. 596 с.
30. Campbell R. McConnell, Stanley L. Brue, Sean M. Flynn. Economics: principles, problems, and policies. 22nd ed. NY : The McGraw-Hill Companies, Inc., 2021. 960 p.
31. Geary Reid. Information Systems for Management: Information is the lifeblood of any organization : Textbooks. Reid's Learning Institute and Business Consultancy, 2021. 260 p.
32. Kenneth Laudon, Jane Laudon. Management Information Systems: Managing the Digital Firm : Textbooks; 16th edition. Pearson, 2020. 656 p.

Приклад екзаменаційного білета

Міністерство освіти і науки України
Центральноукраїнський національний технічний університет

Третій (освітньо-науковий) рівень вищої освіти
здобувач ступеня «Доктор філософії»
Спеціальність C1 «Економіка та міжнародні економічні відносини
(за спеціалізаціями)»
Вступний іспит із спеціальності

ЕКЗАМЕНАЦІЙНИЙ БІЛЕТ № _____

1. Державна політика. Стратегії розвитку держави.
2. Відтворення і розвиток населення. Типи відтворення населення.
3. Поняття конкурентоспроможності і конкурентних переваг підприємства.
4. Види та методи економічного аналізу.

Затверджено на засіданні кафедри економіки, підприємництва та готельно-ресторанної справи

Протокол № _____ від «_____» _____ 2025 р.

Завідувач кафедри

Члени екзаменаційної комісії:
